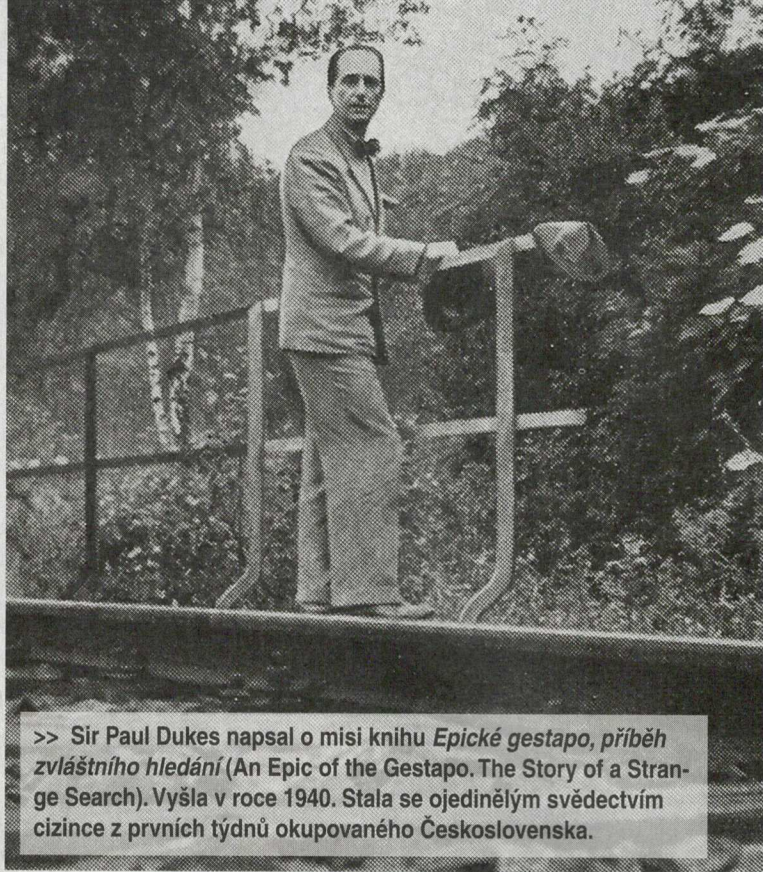

>> Alfred Löw-Beer na nedatovaném snímku z mládí. Pamětníci jej popisují jako silného muže, zdatného sportovce. Foto: Archív Muzea Brněnska (2)

>> Sir Paul Dukes napsal o misi knihu *Epické gestapo, příběh zvláštního hledání* (An Epic of the Gestapo. The Story of a Strange Search). Vyšla v roce 1940. Stala se ojedinělým svědectvím cizince z prvních týdnů okupovaného Československa.

Alfred Löw-Beer: smrt

V dubnu 1939 našel kluk na kolejích poblíž Stříbra bezvládné tělo. Policie ho záhy identifikovala jako krejčího Friedricha Schweiglera, sebevraha. Banální příběh? Nikoliv. Mrtvý byl ve skutečnosti jeden z nejbohatších Čechoslováků i Evropanů, Alfred Löw-Beer. A zachránit se ho pokoušel špičkový agent tajné služby vyslaný do třetí říše z Británie.

>> Lenka Hloušková

Šel Alfred Löw-Beer (1872–1939), viceprezident textilní firmy Woll-Industriellen-Verein Mährens, k železničnímu náspu skutečně sám? Proč by se zabíjel, když věděl, že na něj v exilu čeká rodina? Navíc duchem mladý šedesátník, o kterém přátelé říkali, že je to velký sportovec s tuhým kořínkem...

>> Secesní vila Löw-Beer v Brně – Černých Polích stojí v Drobného ulici 22. Alfred Löw-Beer ji vlastnil v letech 1913–1939. Na části pozemku vznikla slavná funkcionalistická vila Tugendhat.

<< Ředitel stříbrského muzea Zbyněk Navrátil ukazuje místo možného úmrtí Löw-Beera. Sebevrazi ho vyhledávají, protože vlak nestačí v zatáčce zabrzdit. Foto Právo – Petr Horník (2)

15. března, podruhé o den později. Propuštění na svobodu předcházelo odebrání pasu, nařízení domácího vězení, a navíc příkaz v určenou dobu se denně hlásit na služebně.

Vzkaz a telegram

Podnikatel pochopil, že musí okamžitě zmizet, chce-li vůbec přežít. Obstaral si doklady na jméno pražského krejčího Friedricha Schweiglera, v nichž nechybělo zfalšované povolení k výjezdu do ciziny. Protektorát chtěl opustit během Velikonoce, kdy předpokládal, že okupanti nebudou tak bdělí. Den D nastal na Velký pátek, 7. dubna. S rodinou se měl posléze spojit prostřednictvím telegramu v momentě, kdy bude v bezpečí, ve Švýcarsku.

Houstnoucí atmosféru ve střední Evropě sledovali blízci z Londýna. Patřila k nim mimo jiné jeho dcera Greta Tugendhatová, které pár let předtím platil výstavbu stejnojmenné, dnes legendární vily. Velikonoce uplynuly, aniž by se vyhlášený objevil či o sobě podal zprávu. Když kýžený vzkaz po delší době dorazil, znepokojení příbuzných jen prohloubil. Záhadná žena jim z Paří-

s gestapem v zádech

Světlo do nikdy nevyjasněných událostí vnáší kniha britského špióna sira Paula Dukese (1889–1967) *Epické gestapo, příběh zvláštního hledání*, v níž obtížnou misi do detailů popisuje. Vyšla již v roce 1940, ovšem bez povšimnutí v protektorátu Čechy a Morava, kde v tu dobu měli lidé jiné starosti. Navíc autor změnil klíčovými aktéry děje – s ohledem na jejich bezpečnost – jména. Z Alfreda Löw-Beera se tak stal literární Alfred Obry. Čímž Dukese okolnosti jeho smrti na dlouhá desetiletí uzavřel i pro badatele.

Na místě sebevrahy

Než cesta vedoucí ze stříbrského náměstí zahne do lesa, mine důl. Poté začne strmě stoupat, aby chodce dovedla k železniční trati. Před vstupem na ni projdete kamenným podchodem a zdoláte příkré schody. „Tohle místo je v zatáčce, proto si ho oblíbili sebevrazi. Strojvedoucí nestačí rozjetý vlak zastavit,“ říká mi ředitel muzea ve městě Stříbro Zbyněk Navrátil. Ví, o čem mluví. Desítky let pracoval jako kriminalista a v minulosti se tam setkal i s jinými případy. „Odtud nikdo na poslední chvíli neuteče,“ podotýká.

Stojíme pár metrů od místa, kde se tělo Alfreda Löw-Beera našlo. Jisté je, že se v tu dobu snažil narychlo opustit protektorát. Přes Němec-

ko mířil do Švýcarska, kde měl nasednout na letadlo a doputovat až do Anglie. Tam na něj již několik týdnů čekali skoro všichni z výjimečně bohaté rodiny. Nutno dodat židovské, neboť právě tahle „drobnost“ rozhodovala o budoucnosti v Němci zabraném zbytku ČSR. Ten, kdo měl patřičné konexe a finance, volil zpravidla spěšný odjezd.

Alfred Löw-Beer se nicméně rozhodl ještě pár dnů v Brně setrvat. Snažil se dokončit velkou zahraniční zakázku, na niž nacisté uvalili embargo, a zachránit z majetku, co se dalo. Jeho činnost přitom po celou dobu pečlivě sledovaly německé úřady a gestapo. Poprvé ho policie zatkla

že vzkazovala, že jejich drahý byl zadržen v Miesu (*česky Stříbro – pozn. red.*) při cestě vlakem jedoucím z Prahy. Tlumočila údajně svědectví své neteře, podle níž gestapo Alfreda Löw-Beera zatkl a vyslýchalo. Vyšetřoval ho údajně jakýsi komisař Neumann, popsáný jako „milý, zdvořilý, ale přísný“. Příbuzní zmizelého se okamžitě spojili s kontakty ve Francii a snažili se pisatelku dohledat. Ovšem marně. Záhadně zmizela...

Pár dnů nato se v Londýně dočkali telegramu. Jenže, opět podivného. Odeslán byl 24. dubna z Prahy do Švýcarska. A podepsaný – pro rodinu neznámým – Friedrichem Schweiglerem, jenž tvrdil, že se 16. března vydal na další cestu. →

Alfred Löw-Beer (1872–1939)

- Narodil se ve Vídni do židovské, německy mluvící průmyslnické rodiny pocházející z Boskovic a specializující se na výrobu vlněných látek.
- Textilní továrny provozoval už v Rakousku-Uhersku, v podnikání pokračoval i po vyhlášení ČSR v říjnu 1918.
- Otec tří dětí, mimo jiné Greta Tugendhatové. Právě jí daroval k jejímu druhému sňatku část pozemku v Brně – Černých Polích na výstavbu stejnojmenné vily. Její budování z velké části platil.
- Na jaře 1939 zůstal v okupovaném zbytku ČSR. Zemřel za záhadných okolností poblíž Stříbra. Jeho příbuzní přežili válku z části ve Velké Británii, někteří odešli do Venezuely. Dnes jsou roztroušeni doslova po celém světě.

>> Sir Paul Dukes, agent tajné služby SIS/MI6, při přeletu do Berlína na jaře 1939. Repro knihy *An Epic of the Gestapo. The Story of a Strange Search* (5)

>> Na exhumaci těla dohlíželo hned několik osob. Alespoň neoficiálně s ní museli souhlasit soudce, policie a další úředníci protektorátní správy.

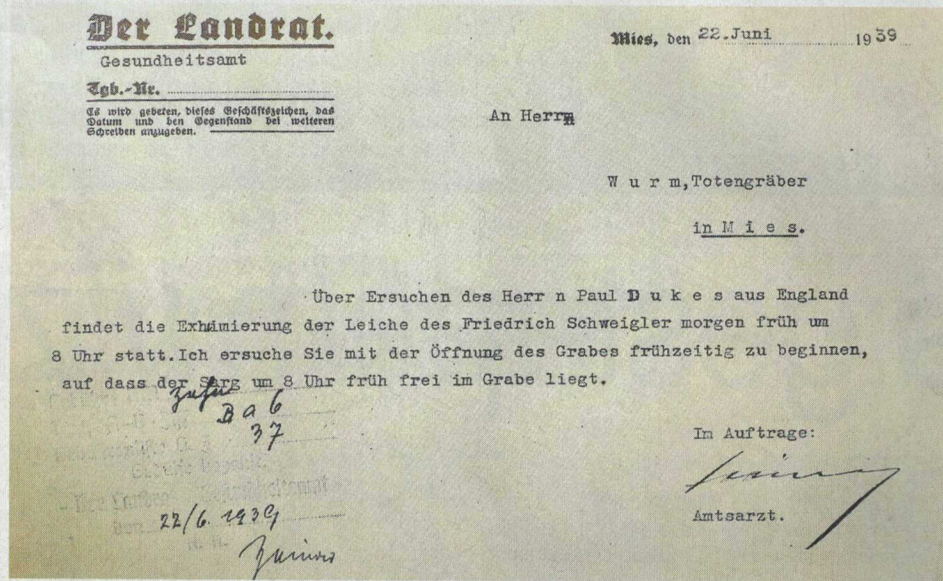
Zkušenost z Ruska

A byly to právě tyto protichůdné informace, které spustily ojedinělou záchrannou akci, v níž peníze nehrály roli. Löw-Beerové a Tugendhati patřili před 2. světovou válkou k evropské společenské smetánce. V Británii tedy oslovili známé, aby jim pomohli pohřešovaného najít. Hledali muže bez „obav z gestapa“. Předpokládali, že právě to Alfreda na neznámém místě zadržuje. Spekulovali dokonce, že je v nějakém koncentračním táboře.

Úpěnlivá prosba doputovala až k siru Paulu Dukosovi (1889–1967), zkušenému agentovi tajné služby SIS/MI6, odborníkovi na východní a střední Evropu a Rusko. Pro jeho schopnosti operovat v totalitním státě se mu přezdívalo „Muž stovky tváří“. Zadáni jeho mise znělo: najít Alfreda Löw-Beera a za každou cenu ho dostat ven z protektorátu.

Zdánlivě nesmyslný úkol nebyl tak nespelnitelný, jak se nám nyní zdá. Německé úřady až do vypuknutí 2. světové války 1. září 1939 neměly situaci ve všech oblastech okupovaných států zcela pod kontrolou. Navíc britský agent již podobná zadání opakovaně úspěšně naplňoval v sovětském Rusku, kde stovkám movitých odpůrců nového zřízení pomohl k odchodu do Finska. Často je předtím dostal právě ze zdánlivě nedobytných žalářů.

I proto „nemožnou misi“ přijal. Po nastudování podkladů, vybavený malou fotkou zmizelého, dvacítkou kontaktů na osoby, které mu měly v pátrání pomoci především v Berlíně, Praze, Vídni, Brně a Bratislavě, vyrazil do Berlína. Přiznává, že na tamním letišti přistál s obavami. Na vsudypřítomný strach narážel i na adresách z An-

>> O povolení k otevření rakve usiloval agent několik dnů.

glic. „Nikdo nechtěl mít problémy. Všichni tušili, že okupací Československa to nekončí,“ popsal náladu ve střední Evropě. A dostat se do protektorátu bylo (nejen) pro cizince velmi obtížné.

Promluvily noviny

Záhy zjistil, že nacisté vědí, s kým mají tu čest. Ovšem zprvu asi netušili, za jakým účelem přijel. Přes veškerou snahu Dukes v Berlíně nenašel jedinou stopu po zmizelém Löw-Beerovi.

Co ale naopak věděl hned po prvotním sondování, bylo to, že ho dokáže dostat z jakéhokoli území třetí říše. O propuštění rozhodovala jen nabídnutá suma.

Agent ve své knize líčí, že i přes tuto naději byl v koncích. Věděl jen, že podnikatel prokazatelně před Velikonocemi opustil Brno. V tuto chvíli do dějinných událostí vstoupila až neuvěřitelná náhoda. Při popíjení piva v jedné z německých hospůdek si místo velkých novin omylem vzal pro něj neznámý čtrnáctistránkový, téměř dva měsíce starý regionální list ze 17. dubna

1939 z Riechenbergu (*Liberec – pozn. red.*). Při pročitání zpráv na straně čtyři narazil i na tu s titulcem „Sebevražda Pražana“, popisující, jak 13letý kluk našel na kolejích u Stříbra těžko poznatelného muže. Policie u něj poté zajistila doklady Friedricha Schweiglera.

Věta z telegramu: „Šestnáctého jsem se vydal na další cestu,“ začala dávat tragický smysl. „Četl jsem to znovu a znovu. Vážil každé slovo. Vypadalo to spíš jako léčka. Kdyby někdo chtěl tuhle zprávu šířit dál, zmást situaci, nevypadala by právě takto? Ani datum nálezů těla tam nebylo... Naopak se opakovalo zdůraznění, že ostatky nelze identifikovat... A tělu chyběla pravá ruka. Samozřejmě ta, na níž nosil (*Alfred Löw-Beer – pozn. red.*) prsten,“ píše Dukes v knize.

Setkání s barbaram

Konečně měl jasno, kde má pohřešovaného skutečně hledat. Skoro jistě věděl, že nežije, jenže se o tom potřeboval ujistit. Tehdy si také poprvé všiml změny přístupu německých orgánů.

>> Najít hrob nebylo složité. Paul Duke věděl, že Alfred Löw-Beer cestoval jako Friedrich Schweigler. Tohle jméno stálo i na náhrobku.

>> Ostatky bohatého podnikatele na hřbitově s největší pravděpodobností stále leží. Dohledat je ovšem vzhledem k poničení prostoru prakticky nelze.

Vydání povolení k jeho cestě do protektorátu totiž proběhlo až nezvykle hladce. Jejím cílem se staly Sudety, konkrétně Stříbro. Město, které se po mnichovské dohodě, na podzim 1938, stalo důležitým bodem, v němž se prověřovaly doklady lidí jedoucích vlakem z Prahy do Norimberku, jižního Německa a Švýcarska. Právě tam gestapo část z nich vyslýchalo.

Zdál se mu majetný podnikatel, cestující v prostém obleku na falešné doklady a s krycí historikou o krejčím z Prahy jedoucím do Švý-

tímce v hotelu tvrdili, že si pro něj znovu gestapáci přišli na Velikonoční pondělí, oni sami mu nabídli jinou verzi událostí. Tedy, mluvil za ně hlavně Neumann...

Další zoufalec!?

Ten agenta SIS/MI6 již v úřadě očekával. Informace o jeho pohybu dostával z Karlových Varů a Prahy, jak přiznal. Dodal, že monitorování Dukeseva pohybu nařídila berlínská centrála.

opustit protektorát totiž viděl v posledních měsících mnoho... „Hledali jsme, co po něm zbylo. Ovšem našli jsme jen anglickou adresu. Není to divné u krejčího z Prahy?“ tázal se gestapák se značnou škodolibostí Dukese.

Jmenovaný nepochyboval, že mu Neumann při schůzkách lhal a že věděl, kdo mrtvý ve skutečnosti je. Nicméně o smrti hledaného stále neměl důkaz. Následovaly dny naplněné policejní-soudními i úředními tanečky. Jejich výsledkem bylo povolení exhumace těla pohřbeného po Velikonočích. Akt začal jednoho červnového rána roku 1939. Trval pár desítek minut.

„Podíval jsem se do rakve na to, co zbylo (po Alfredu Löw-Beerovi – pozn. red.). Do detailů nepůjdu. Ale na vlastní oči jsem se přesvědčil, že tělo, které našli na kolejích, byla mnou hledaná osoba,“ popisuje identifikaci Dukese. Proběhla podle něj hladce, protože tvář byla – na vzdory tvrzení novin – k poznání. Stačilo ji srovnat s fotografií, kterou získal v Londýně.

Sir Paul Dukes (1889–1967)

- Narozen do intelektuální rodiny duchovního a vysokoškolačky.
- Po studiích odcestoval učit jazyky do lotyšské Rigy. Poté odjel do Petrohradu, kde působil jako pianista a dirigent na tamní konzervatoři. Už tehdy ho zverbovala MI6, pro niž zprvu působil jako agent v carském Rusku. Po změně režimu v letech 1917–1920 pod taktovkou britské tajné služby zachraňoval prominentní Rusy před bolševiky.
- Pronikl do několika bolševických organizací, infiltroval se do sovětské komunistické strany, posléze Kominterny a tajné sovětské policie Čeka.
- Do Británie se vrátil jako hrdina. Za služby pro MI6 dostal v roce 1920 šlechtický titul. Král Jiří V. ho nazval „největším ze všech vojáků“.
- Byl velkým propagátorem jógy v západní civilizaci.

carska otevřít nové podnikání, podezřelý? Anebo ho sledovali z Prahy, kde se staval po odjezdu z Brna? To již nikdo nezjistí. Zřejmé je naopak to, že i zpráva, kterou dostala jeho rodina ve Velké Británii, byla pravdivá. Stejně jako tvrzení, že výslech dotyčného vedl komisař Neumann. Jen Dukes už od svých berlínských zdrojů věděl, že za milou tvář se skrývá krutý barbar...

Ve Stříbře se po příjezdu také od svědků dozvěděl, že Alfreda Löw-Beera po prvním výsledku Němci propustili s tím, že vycestovat ze země nesmí. Následně se informace rozcházely. Za-

A jak podle Neumanna vypadaly poslední dny Friedricha Schweiglera?

„Dostal se ke mně kolem poledne, na Velikonoční pondělí. Byl to starší, prostě oblečený pán, velmi nervózní,“ vylíčil. Pokračoval, že se kvůli zadržení hodně rozčiloval. A jemu prý již od pohledu bylo jasné, že nejde o běžného cestujícího třetí třídy, ale o vzdělance. „Pas mi divný nepřišel. Zvláštní, tedy zfalšované bylo povolení k vycestování,“ říkal.

Následná Schweiglerova sebevražda ho údajně ani nepřekvapila. Zoufalců snažících se marně

Všemocné peníze

Mise agenta tajné služby MI6 skončila. Záhy poté se vrátil do Británie. Nicméně tušil, že Němci chtěli, aby uspěl, i proto mu vycházeli vstříc v nejrůznějších formalitách. Na základě pátrání sestavil vlastní scénář posledních hodin Alfreda Löw-Beera. Na koleje ho kdosi doslova položil. Odpovídala tomu zranění, která při střetu s vlakem utrpěl. Byl v tu dobu mrtvý? Anebo „jen“ omráčený, zraněný? Kdo ví?! Shrnul Dukes pro čtenáře. O čem naopak nepochyboval, byli vrazi: gestapáci, a o motivu: podnikatel jim neumožnil volný přístup ke svým účtům...

„Hrob už nedohledáme. Po odsunu Němců hřbitov změnil podobu,“ podotýká ředitel stříbrského muzea Zbyněk Navrátil. V ruce drží snímky pořízené agentem při exhumaci. Důkladně si je prohlédne a uzavře: „Ostatky Alfreda Löw-Beera by se mohly nacházet někde tamhle, u hřbitovní zdi, kdysi se tam dalo volně vidět do krajiny.“ ■